

ФОЛКЛОРЕН АНСАМБЪЛ „ВАРНА“ – УТВЪРЖДАВАНЕ И ПРИЕМСТВЕНОСТ

ас. Дилян Златков Галев

Варненски Свободен Университет „Черноризец Храбър“

Резюме: Настоящата статия изследва историята, структурата и значението на Фолклорен ансамбъл „Варна“ като устойчива културна институция, съхраняваща и развиваща дейността си в контекста фолклорното сценично изкуство. Представена е ретроспекция на развитието на ансамбъла от неговото създаване през 1960 г. до днес, с фокус върху приноса му в национален контекст. Статията анализира ролята на ансамбъла като мост между поколенията, възпитателна среда и изследователска платформа в рамките на любителското изкуство.

Ключови думи: танцова школа, фолклорен ансамбъл, хореограф, художествен ръководител, танцов състав.

"VARNA" FOLKLORE ENSEMBLE – ESTABLISHMENT AND CONTINUITY

Dilyan Zlatkov Galev

Varna Free University "Chernorizets Hrabar"

Summary: The present article examines the history, structure, and significance of the "Varna" Folklore Ensemble as a sustainable cultural institution that preserves and develops its activities within the context of folk stage art. A retrospective of the ensemble's development from its establishment in 1960 to the present day is presented, with a focus on its contribution in a national context. The article analyzes the ensemble's role as a bridge between generations, an educational environment, and a research platform within amateur art.

Keywords: dance school, folk ensemble, choreographer, artistic director, dance group.

В условията на променяща се културна среда необходимостта от съхранение и актуализация на нематериалното културно наследство придобива все по-голяма значимост. Един от носителите на това наследство в България, към днешна дата, е сценичният фолклор – форма, която съчетава традиционни похвати чрез художествена интерпретация, както има и образователна мисия. Фолклорните ансамбли, като институции с дългогодишна история, представят елементи от народната култура, както и активно участват в процесите на културна трансмисия и междупоколенческа приемственост.

Фолклорен ансамбъл „Варна“ е създаден през 1960 г. към Окръжния народен съвет – Варна от хореографа Игнат Христов. Един от първите новосъздаден танцови състави към

дадено учреждение във Варна. Създаването на ансамбъла съвпада с период на интензивно развитие на художествената самодейност в България, в който културната политика насърчава формирането на колективи. През първото десетилетие от своето съществуване ансамбълът изгражда организационна и художествена структура, която се превръща в основа за неговото развитие. Обликът на ансамбъла дава Белчо Станев, който поема ръководството през 1970 г. Роден в Разград на 9 май 1943 г., завършва Държавното хореографско училище (дн. Национално училище по танцово изкуство) в София в класа на Кирил Харалампиев, а след това продължава образованието си в АМТИИ (дн. Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство „Проф. Асен Диамандиев“) в Пловдив, където получава висшето си образование. След политическите промени през 1990 г., ансамбълът претърпява период на институционална нестабилност – временна липса на постоянна база в периода на 1991-1992 г.

През 1993 г. Община Варна предоставя решение, като ансамбъла се установява в Народно читалище „Христо Ботев – 1928“ – Варна. Същата година Юлиан Станев, който до този момент е помощник-хореограф, поема изцяло ръководството на ансамбъла. Роден през 1966 г. в Стара Загора, Станев развива ранен интерес към танца под влиянието на своите родители – Мария и Белчо Станеви. След завършване на Държавно хореографско училище в София, той продължава в ансамбъла на Военноморските сили във Варна и от 1987 г. ръководи средношколска група към Фолклорен ансамбъл „Варна“. От 1993 г. е главен художествен ръководител на ансамбъла. Структурно функционира с общо три звена – танцов състав, хор и оркестър. Оркестърът е ръководен от диригента Данчо Радулов, а хорът от доц. Йорданка Неделчева. От основаването си досега, ансамбълът е събрал над 500 любители на фолклора от три поколения. В неговия състав участват хора от различни професии и социални групи, обединени от българския танц. Към днешна дата, основният състав включва 50 танцьори, певци и музиканти, участвали в многобройни концерти през годините.

В годините на Белчо Станев утвърждава ансамбъла, в контекста на културния живот във Варна, чрез своя авторски стил и произведения. В съвременната научна литература по въпроса за хореографското изкуство на фолклорна основа, липсва ясно дефиниране на понятието „стил“. Впечатление прави задълбоченото изследване на доц. д-р Петьо Кръстев, който формулира и изяснява историческото развитие на това понятие, което може да се определи като теоретична основа за дефиниране на хореографския

авторски стил. Авторът започва с изясняването на понятието „стил“ и извежда като констатация, че *„Историческото развитие на понятието стил в българската музика се формулира чрез творческата интерпретация на традиционна музика в най-ранните професионални музикални изяви на оформящата се нова национална българска култура в края на XIX и началото на XX век...“*¹ Кръстев дава определението, че *„Стилът като система е изграден от елементи и разнообразни средства, изграждащи музикалната структура в единно цяло.“*² Сред първите постановки на Станев е тематичният танц „Прибулване“ създаден през 1973 г. Този ранен период е важен за определяне на насоките в творчеството на ансамбъла. Последваните произведения „Добруджански танци“³ (1976 г.), „Мъжки варненски танц“ (1977 г.) „Мъжко надиграване“⁴ (1977 г.), „Среща край чешмата“ (1977 г.) разширяват репертоара като за основа автора използва фолклорни образци свързани с регионалната танцова култура. През 80-те години Белчо Станев продължава да потвърждава творческия стил на ансамбъла чрез създаването на нови сценични произведения: „Варненски танци“⁵ (1981 г.), „На меденик“⁶ (1982 г.), „Задявка“ (1982 г.) и „Шопски ритми“ (1985 г.). Мария Кърджиева подчертава в своята монография, че *„...българската народна хореография изминава дълъг път на развитие, който продължава и днес: през любителското танцово изкуство до професионалните фолклорни ансамбли; от средното професионално образование до висшето хореографско образование. Нейните успехи датират още от 50-те, 60-те години на XX век, като се обособяват различни танцови школи, създават се образци в танцовото изкуство, които заемат авторитетно място в репертоара на ансамблиите.“*⁷ Обогащаването на танцов репертоар се характеризира с труден и продължителен процес, изискващ време, познания за фолклорната традиция, художествени похвати, неговото творческо преосмисляне и сценична интерпретация, съобразени със стила и възможностите на конкретния ансамбъл. Проф. Николай Цветков *„Когато говорим за българско танцово фолклорно наследство като част от нашата традиция и култура, често имаме предвид и голямото богатство*

¹ Кръстев, П. Инструментални стилове във фолклорната музика на Югозападна България: Традиция и обновление, Монография. Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, София, с. 22-23

² Пак там, вж. с. 27

³ <https://www.youtube.com/watch?v=CTwSW5t8phM> – Изпълняват ФА „Варна“, 2018

⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=u0-pfq5AmSU&list=PLcR6EfCqRIIkzhcIyKpkCgqo-CkeGoA6o&index=3> – От 44:10 до 52:20 мин., изпълняват ФА „Варна“, 1988

⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=yKlOB8BqtZI> – Изпълняват ФА „Варна“, 2018

⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=hPcFPemeQeo> – Изпълняват ПФА „Добруджа“, 1999

⁷ Кърджиева, М. Творческият процес в хореографското изкуство на фолклорна основа, Монография. Унивеситетско издателство: ВСУ „Черноризец Храбър“, 2015, Варна, с. 168

и регионално разнообразие на стилове. Тези фолклорно-регионални различия са плод на дълги и сложни исторически процеси.“⁸ В този контекст творчеството се разбира като способност да се създаде стимулираща и градивна атмосфера, която да служи за естественото развитие на школата. Наблюденията в изследването показват, че репертоарният почерк е от съществено значение за идентичността на танцовата школа.

Началото на Детски танцов състав към Пионерски дом – Варна, се поставя през 1960 г., бележи създаването на Детски фолклорен ансамбъл „Българче“. Първите му ръководители, сред които Георги Дуков, Кина Иванова, Митко Дянков, Деньо Караденев, Стоян Ризов и Мария Станева, полагат основите на неговото развитие. Дългогодишният ръководител Мария Станева изиграва ключова роля за утвърждаването на неговия творчески стил. През 1973 г. ансамбълът дебютира със своя самостоятелен концерт „Аз съм българче“, след който получава и своето име. Първото международно представяне на състава е през 1976 г. в Будапеща. В годините ансамбълът се е утвърждава като институция с дългогодишна история, която обучава млади танцьори и същевременно съхранява и предава своите ценни традиции като танцова школа. Към днешна дата ДФА „Българче“ е към структурата на Център за подкрепа и личностно развитие – Общински детски комплекс гр. Варна. Ирена Станева посочи данни в историята на ансамбъла, че *„Главен художествен ръководител тогава беше Найден Найденов. Аз бях хореограф на танцовия състав. Данчо Радулов беше диригент на оркестъра. За съжаление, с времето нещата се промениха. Първите съкращения, така или иначе в една институция, започват от фолклора и съкратиха оркестъра. И ние останахме народен хор и танцов състав. И така продължихме да работим все още. Продължавам да съм хореограф и ръководител на танцовия ансамбъл.“*⁹

Формирането на обучителни подходи и методически концепции изисква педагогическа адекватност, съчетана с художествени търсения, които да служат за основа на двигателната култура и творческо развитие на обучаемите. Ефективното изграждане на фолклорна танцова школа е следствие от комплексен и преднамерен процес, основаващ се на няколко съществени принципи:

- Обучението следва да се осъществява поетапно, като се започва от основни елементи и постепенно се преминава към по-сложни техники, осигурявайки стабилна

⁸ Цветков, Г. Хорото *Ески* или за старото в хората на Петрич, Сборник с доклади „Хорото, което ни свързва“, Издателство „М-Прес“ ООД, Севлиево, 2022, с. 39

⁹ Проведено интервю с Ирена Станева, худ. ръководител на ДФА „Българче“

основа и непрекъснато развитие на уменията.

- Обучителните методи, тематиката и сложността на танцовата лексика е необходимо да съответстват на физическите, когнитивните и емоционалните възможности на съответната възрастова група.

- Създаване на позитивна и подкрепяща среда, насърчаваща взаимодействието между обучаемите и изграждането на чувство за общност.

- Редовни сценични изяви, които да развиват артистичните умения, увереността и мотивацията в обучаемите.

Структурирането на обучението в нива на подготовка оптимизира процеса на развитие на специфичните танцови техники. Следователно, ранното обучение се явява стратегически похват за дългосрочния успех и поддържането на високи стандарти в една танцова школа. Ивайло Иванов определя, че *„... всеки от основните компоненти изпълнява свои, специфични функции. Най-общо и кратко те се определят така: в хода на обучението учителят формулира учебно-познавателни задачи, „режисира“ тяхната постановка, а учещият се решава задачите.“*¹⁰ Иницирайки обучението в ранна възраст, децата постепенно култивират усет към специфичните движения и елементи, наред с придобиването на базисни познания за културната значимост на фолклорния танц. Този продължителен процес на обучение и възпитание създава ангажирани и мотивирани бъдещи изпълнители, които се свързват с традициите на школата и са способни да бъдат двигател за нейното развитие и трансфер на знания към следващите поколения. Инвестирането в ранното обучение е фундаментален фактор за гарантиране на устойчивост и високо качество на школата в дългосрочна перспектива, обезпечавайки нейното съхранение и утвърждаване.

Функционирането на ДФА „Българче“ и ФА „Варна“ е организирано на принципа на съвместна дейност и приемственост, което осигурява устойчивост на танцовата школа. Юлиан Станев отрази, че *„...танцови школи, които започват от 6-7 годишни, от малки деца, това е основа, която можем да съберем и развием.“*¹¹ В този контекст се създава непрекъснат процес на обучение и развитие, в който след достигане на определен етап от обучението, естествено се преминава към следващото ниво на подготовка. Тази функция е

¹⁰ Иванов, Ив. Дисертационен труд - Обучението по български танци в училищата по изкуства – проблеми, тенденции и перспективи, В. 2018, с. 147

¹¹ Проведено интервю Юлиан Станев, гл. худ. ръководител на Фолклорен ансамбъл „Варна“

фактор за устойчивостта и бъдещият растеж, като от гледна точка на променящите се социални и културни условия. По естествен път ще се продължи ролята на развитието на танцовата школа. Този модел на приемственост гарантира попълването на състава на ФА „Варна“ с подготвени кадри, това целенасочено допринася за развитието на млади перспективни изпълнители. Дългосрочната визия се базира на ранното започване в обучението и плавното израстване на танцьорите. Тази практика се оказва ключова за поддържане на художественото ниво на ансамбъла, като осигурява последователност в предаването на знания и умения, както и създава основа за бъдещи творчески търсения в областта на фолклорното танцово изкуство. Интерес представлява мнението на проф. Катя Кайрякова, че *„Хореографът творец е създател на идеята и реализацията на художествения синтез и организацията на актьорите-танцьори в спектакъла.“*¹² Проф. Мария Кърджиева потвърждава, че *„Изкуството на фолклорна основа е уникална творческа дейност в сферата на художествената култура, обединяваща професионални знания и умения в областта на музиката, танца и песента. Синкретичността му го определя и като специфична форма на творчество в областта на фолклора, чийто краен продукт е художествено произведение с висока естетическа стойност“*¹³

Концертите, посветени на годишнините от създаването на ансамбъла, представляват важни етапи в неговата история, като служат за отбелязване на значимите юбилеи и за представяне на постиженията, приемствеността и творческото изявяване пред публиката *“На базата на тази идея възникват различни форми на интерпретация и сценично представяне на фолклорния танц.“*¹⁴ Концертите, отбелязващи 35-годишнината през 1995 г. и 50-годишнината през 2010 г. със заглавие „Не наиграли се“ са събития в дългогодишната история на ансамбъла, демонстриращи неговата устойчивост във време и творчески успехи. Концертът „Знаци по пътя“¹⁵ през 2020 г., посветен на 60-годишнината е кулминация на дългогодишния творчески път на ансамбъла. Заглавието предполага осмисляне на изминалото време, отбелязване на важните етапи и личности, допринесли за развитието му, както и отправяне на поглед към бъдещето. Този юбилеен спектакъл

¹² Кайрякова, К. Изразните средства в действените форми на съвременната българска хореография на фолклорна основа. Монография. Издателство „Славена“, Варна, 2020, с. 116

¹³ Кърджиева, М. Творческият процес в хореографското изкуство на фолклорна основа. Монография. Университетско издателство ВСУ „Ч. Храбър“, 2015, с. 17

¹⁴ Гаров, Г. Хореографски структури и фолклорен танц (Някои аспекти в творчеството на фолклорните ансамбли), e-Journal, ВСУ „Ч. Храбър“, В., бр. 12, 2019, с. 2

¹⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=j3u6yqLHv5k&t=2944s> – Изпълняват на ФА „Варна“ и ДФА „Българче“, 2020

представя разнообразния репертоар, включващ както емблематични танци, така и нови авторски произведения, отразяващи приемствеността между различните поколения танцьори, музиканти и ръководители.

В заключение, настоящият текст очертава дългогодишната и значима история на Фолклорен ансамбъл „Варна“ като устойчива културна институция, която успешно съхранява, развива и популяризира българското фолклорно сценично изкуство, както във Варна така и в национален контекст. Проследявайки етапите на неговото утвърждаване от създаването му през 1960 г. до днес, статията подчертава ключовата роля на поколения ръководители и изпълнители в изграждането на неговия разпознаваем репертоарен облик и високи художествени постижения. Анализът откроява симбиотичната връзка и приемственост между Фолклорен ансамбъл „Варна“ и Детски фолклорен ансамбъл „Българче“ като основополагащ фактор за устойчивостта и дългосрочното развитие на танцовата школа. Инвестицията в ранното обучение на млади таланти се утвърждава като стратегически подход, осигуряващ непрекъснато обогатяване на състава и устойчиво предаване на традициите между поколенията.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Гаров, Г.** Хореографски структури и фолклорен танц (Някои аспекти в творчеството на фолклорните ансамбли), e-JOURNAL VFU. – Варна: Варненски свободен унив., Раздел „Изкуства и Дизайн“, бр. 12, 2019.

2. **Иванов, Ив.** Дисертационен труд - Обучението по български танци в училищата по изкуства – проблеми, тенденции и перспективи, Варна, 2018.

3. **Кайрякова, К.** Изразните средства в действените форми на съвременната българска хореография на фолклорна основа. Монография. Издателство „Славена“, Варна, 2020.

4. **Кръстев, П.** Инструментални стилове във фолклорната музика на Югозападна България: Традиция и обновление, Монография. Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, София, 2020.

5. **Кърджиева, М.** Творческият процес в хореографското изкуство на фолклорна основа, Унивеститетско издателство: ВСУ „Черноризец Храбър“, Варна, 2015.

6. **Цветков, Н.** Хорото *Ески* или за старото в хората на Петрич, Сборник с доклади „Хорото, което ни свързва“, Издателство „М-Прес“ ООД, Севлиево, 2022.

Проведено интервю с Ирена Станева, худ. ръководител на ДФА „Българче“.

Проведено интервю Юлиян Станев, гл. худ. ръководител на Фолклорен ансамбъл „Варна“.

ИНТЕРНЕТ ИЗТОЧНИЦИ:

1. <https://www.youtube.com/watch?v=CTwSW5t8phM> – „Добруджански танци“ – хореография Белчо Станев, музика Атанас Монеv
2. <https://www.youtube.com/watch?v=u0-pfq5AmSU&list=PLcR6EfCqRIIkzhcIyKpkCgqo-CkeGoA6o&index=3> – „Мъжко надиграване“ – хореография Белчо Станев, музика Марин Рачев
3. <https://www.youtube.com/watch?v=yKIOB8BqtZI> – „Варненски танци“ – хореография Белчо Станев, музика Красимир Кюркчийски
4. <https://www.youtube.com/watch?v=hPcFPEmeQeo> – „На меденик“ – хореография Белчо Станев, музика Красимир Кюркчийски
5. <https://www.youtube.com/watch?v=j3u6yqLHv5k&t=2944s> – Юбилеен концерт-спектакъл „Знаци по пътя“, проведен на 21.10.2021 г. в зала Конгресна на ДКС – Варна

АВТОР

ас. Дилян Златков Галев

ВСУ „Черноризец Храбър“, катедра „Изкуства“

E-mail: dilyan.galev@vfu.bg